

FRA FÆNOMENOLOGI TIL DET MERE END MENNESKELIGE – ETNOGRAFISKE REFLEKSIONER OM AT FINDE HJEM MED DYR

Af Trine Brinkmann¹

Særligt siden 1980'erne har der i Danmark været en generel opfattelse af, at der foregår en slags social eksport af socioøkonomisk marginaliserede mennesker, fra by til land, enten i form af bolig- og arbejdsmarkedsstrukturer, der skubber mennesker med begrænsede økonomiske råderum ud af byerne, eller i form af konkrete forvaltningspraksisser i storbykommuner. Den begrænsede forskning, der findes på området, beskæftiger sig overvejende med denne migration som et udtryk for økonomiske rationaler. Meget tyder imidlertid på, at mange andre forhold spiller en rolle, når socioøkonomisk udsatte mennesker flytter og finder hjem nye steder, ikke mindst (kæle)dyr. Da jeg, i forbindelse med et forskningsprojekt, hvis ærinde var at undersøge tilflytning til et dansk landdistrikt, foretog kvalitative interviews med en række tilflyttere, dukkede (kæle)dyr kontinuerligt op, både i erindringer – og i forestillinger om hjem og i aktuelle praksisser for at gøre hjem. Mens dette skabte en opmærksomhed omkring (kæle)dyrs betydning og ledte mig i retning af et mellem-artsligt perspektiv, ændrede det ikke afgørende på min metodiske tilgang, som forblev overvejende fænomenologisk inspireret. I denne artikel undersøger jeg, til dels refleksivt, til dels spekulativt, hvordan jeg etnografisk kunne have beskæftiget mig med flytning og hjem som et mellem-artsligt fænomen, samt hvilke politiske og etiske spørgsmål en sådan mere end menneskelig etnografi involverer. Artiklen er inspireret af inter-artslige, posthumanistiske perspektiver, ikke mindst ved Donna Haraway.

Nøgleord: inter-artslighed, etnografisk metode, kæledyr, marginalisering, migration fra by til land.

Keywords: inter-species ethnography, pet animals, marginalization, urban-rural migration.

---

1 Trine Brinkmann, ph.d. i antropologi, lektor, Institut for Socialrådgiveruddannelse, Københavns Professionshøjskole, e-mail: trbr@kp.dk.

1. Indledning

”Altså, du kan jo begynde med at spørge sådan en som ham, der kommer gående der,” sagde han og pegede over imod en mand, lidt spinkel, med briller, der kom gående med en lille hund.

Det var i januar 2020, og jeg var på mit første besøg i Kongeledet, et almen-nyttigt boligområde i Rødbyhavn, og havde netop spurgt nogle ansatte om råd til, hvor jeg kunne møde mennesker, der for relativt nylig var flyttet til området. Senere samme dag noterede jeg mig, at en beboer sagde, at den primære forskel på Kongeledet og Syltholmparken, et andet boligområde ikke langt derfra, var, at man ikke må holde kæledyr i Syltholmparken. Jeg bemærkede det og lavede en lille note til mig selv om, at jeg skulle huske at forfølge dette spørgsmål om kæledyrs betydning. Anledningen til mit besøg i Kongeledet var et etnografisk feltarbejde udført i relation til et forskningsprojekt omhandlende tilflytning til Lolland. Fire kollegaer og jeg fik i 2019 midler til at undersøge forskellige former for migration, på tværs af statsligt udflyttede ansatte, flygtninge, højtuddannede arbejdsmigranter og mennesker på overførselsindkomst. Jeg varetog det delprojekt, der handler om mennesker, der flytter til Lolland, uden arbejde og på offentlig forsørgelse, og et af flere formål med mit etnografiske feltarbejde var at få en bedre forståelse for de livs- og samfundsomstændigheder, der bringer mennesker på overførselsindkomst til at bosætte sig på Lolland; for deres oplevelser af at gøre hjem der; samt for de inklusions- og eksklusionsdynamikker, der udfolder sig omkring dem, ikke mindst i relation til boligmarkedet.

Den lille note, jeg lavede til mig selv den dag i januar, skulle vise sig at blive ganske overflødig. Jeg kom ikke til at behøve påmindelser. Kæledyr, særligt i form af hunde, optrådte snart allevegne, både fysisk fremtrædende, i de flyttefortællinger, jeg indsamlede, og i interviews, jeg lavede med kommunalt ansatte og frivillige, der på forskellige måder møder mennesker, der flytter til Lolland på overførselsindkomst, i deres arbejde. Det ville være forkert at sige, at disse oplevelser og opdagelser ikke påvirkede mine metodiske tilgange, for det gjorde de. De fik betydning for, hvor jeg opsøgte informanter, og det blev en ekstra opmærksomhed, når jeg var på feltarbejde. Men på trods af dyrenes tydeligvis signifikante roller i de liv, jeg undersøgte, og spørgsmål, jeg forfulgte, forblev mit feltarbejde et forholdsvis klassisk fænomenologisk inspireret, etnografisk migrationsstudie, centreret om mennesker. Det var først, da jeg begyndte at arbejde mere systematisk og analytisk med mit materiale, at jeg for alvor begyndte at betragte de relationer og praksisser, jeg havde fået indblik i, som mellem-artslige. Det foranledigede mig bl.a. til at skrive om samliv med kæledyr som en form for fællesskabende praksis, som noget mennesker og dyr indgår i *sammen*, og ikke kun noget, som mennesker indgår i *omkring* dyr (Brinkmann, 2023). Det væsentlige i den sammenhæng var analytisk at inddrage dyr som aktive, meddefinerende

medskabere af hverdagslige og hjemlige rutiner og dermed pege på det at bebo et sted som et fælles inter-artsligt ærinde. Men når jeg efterfølgende har bestræbt mig på at uddybe, *hvordan* de gør hjem sammen, er mit empiriske materiale kommet til kort. Det betyder, at mit samlede etnografiske materiale måske nok påviser, *at* kæledyr har betydning, og måske også fortæller noget om alsidigheden i kæledyrs betydninger, men at dets forklaringskraft i forhold til at forstå, på hvilke måder mennesker og kæledyr gør hjem sammen, er begrænset. Den erkendelse har ført mig til at skrive denne samtidig reflektive og spekulative artikel om, hvilke spørgsmål jeg *kunne* have stillet; hvordan jeg *kunne* have positioneret mig, havde de iagttagelser, der er optegnet i mine feltnoter allerede fra første færd, ledt mig til at indrette mit feltarbejde som en mellem-artslig etnografisk undersøgelse. De refleksioner, jeg skriver frem her, udspringer således af et grundlæggende spørgsmål om, hvad de metodiske implikationer af et mellem-artsligt blik er. Hvis det at flytte til Lolland og det at finde – og gøre – hjem, der er et mellem-artsligt ærinde, hvordan kan vi så undersøge det? Og hvilke politiske og etiske spørgsmål fordrer en sådan tilgang? I artiklen benytter jeg mig af det emiske begreb *kæledyr*, på trods af at det inter-artslige perspektiv, jeg fordrer, kritiserer det for at reproducere et forhold, hvor dyret underlægges mennesket. Jeg gør det for sprogligt at skelne mellem, hvordan dyr optræder i min empiri, og hvordan de betegnes analytisk, bl.a. som forbundne arter.

Det feltarbejde, jeg kigger tilbage på, blev udført i perioden efteråret 2019 til sommeren 2022 i relation forskningsprojektet *Remote Relocations: Work, Precarity and the Inclusion of Newcomers on Lolland*. Det spænder over kvalitative interviews med 20 tilflyttere, formelle interviews og uformelle samtaler med ansatte og frivillige i Lolland Kommune, i almennyttige boligforeninger og i forskellige civilsamfundsorganisationer samt forskellige former for deltagerobservation i enkelte hjem, i en række boligområder samt på et værested i Rødby. De navne, der optræder i teksten, dyrs såvel som menneskers, er opdigtede, ligesom visse lokale stednavne er blevet ændret.

2. Nannas eget punkt som mellem-artslig interaktion

Jeg mødte Nanna ved Dyreværnets Frynseklíník i foråret 2020. Frynseklíníkken er Dyreværnets mobile nonprofit dyreklinik, som kører rundt i Danmark og tilbyder behandling af kæledyr, hvis ejere er socioøkonomisk udsatte, ud fra et princip om, at det koster, hvad det er muligt for den enkelte at betale. Frynseklíníkken kommer til Lolland med jævne mellemrum, og da jeg så et opslag om, at den ville komme forbi et boligområde, jeg havde besøgt flere gange, kørte jeg dertil med et håb om dels at blive klogere på de forbindelser mellem boligmarked og kæledyr, som jeg på det tidspunkt var begyndt at få en fornemmelse af, og dels at møde nye informanter. Jeg faldt bl.a. i snak med Nanna, som konsulterede Frynseklíníkken

for at få sin kat steriliseret. Da hun hørte om mit projekt, inviterede hun mig hjem til sig, og således bankede jeg nogle dage efter på døren til det lille byhus, som hun for nylig var flyttet ind i sammen med sin ene søn, sin kat, sin slange og sin hund. Ikke lang tid derefter fik hun endnu en hund, Arthur, som hun overtog fra en bekendt, der boede i en lejlighed, og som konstaterede, at Arthur ikke befandt sig godt der.

I de efterfølgende timer lavede jeg et livshistorie-interview med Nannas forskellige hjem og flytninger som omdrejningspunkt, og her dukkede kæledyr kontinuerligt op i hendes fortælling. På et tidspunkt ledte hun fx i sine tanker efter, hvilke hunde hun havde haft på hvilke tidspunkter, da hun skulle genkalde sig det kronologiske forhold mellem to hjem. På et andet tidspunkt fortalte hun om kæledyr, der var begravet i tidligere haver, og om hvordan hun forestillede sig i fremtiden at begrave sine nuværende kæledyr i den lille have, vi sad i sammen.

Og da vi talte mere generelt om, hvordan hun befandt sig på Lolland, talte hun om den ro, der er væk fra byen, og om den stress, der er forbundet med at bo et sted, hvor der sjældent er stille:

Nanna: Altså jeg tror meget, at det der med roen ... At det gør meget ... Også det der med ... Kan du ikke lige bøje benet? Tak [henvendt til hunden Arthur, på hendes skød] ... Også det der med, at når man har været i de her stressfaktor – eller hvad man skal kalde det [...] ... Jamen altså, så har det aldrig været nemt i store byer, fordi ... Du kan ikke rigtig finde ro, for i en storby vil der altid være larm. [...] Jeg synes også, at Lolland giver mig mulighed for, at jeg kan have mine dyr ... Og jeg kan have det liv, jeg ønsker.

TB: Hvad er det for et liv, du ønsker?

Nanna: Jamen altså øøøh ... Jeg ønsker lidt der liv, hvor jeg ligesom kan finde mig selv ... Få ro på mig selv, ikk? Og det føler jeg, at det kan jeg få her. Og hvor jeg ligesom kan danne mit eget lille punkt.

Nanna var langt fra den eneste, jeg mødte, der kredsede om oplevelser af ro, af forandrede tempi og kæledyr, når jeg spurgte til, hvordan det havde været at flytte til – og bosætte sig på – Lolland. De flyttefortællinger, jeg indsamlede, er præget af udtrykte oplevelser af at leve liv i andre tempi, af at være omgivet af mindre hektisk aktivitet og tydelig værdsættelse af at kunne bo sammen med sine kæledyr, oftest hunde, men også andre dyr. Eksempelvis talte Jakob, en mand, jeg interviewede på Kompetencecenter Krogsbølle, få måneder efter at han og hans familie var flyttet fra Vestsjælland til den sydvestlige del af Lolland, om Sjælland som et sted præget af larm og hastværk og om Lolland i kontrast hertil; som et sted, hvor man tage det stille og roligt. Da jeg spurgte Jakob, hvordan han kunne mærke den forskel, sagde

han: ”Jeg kan mærke det på hundene. Der er faldet mere ro på dem. Og der er også faldet ro på mig.”

Denne narrative sammenvævning af kæledyr, affekt, tid og sted var så gennemgående, at den tilskyndede mig til at forfølge den tanke, at der findes nogle kvaliteter i menneske-dyr-relationer, som kommer til udtryk i samspil med de materielle og stedlige omgivelser, der udgør et hjem (se fx Højer & Vacher, 2009) – hvad end hjem er en egn ”med ro på”, et konkret hus eller en lejlighed eller en følelse af, som Nanna sagde, at have sit eget punkt. Det er selvfølgelig muligt at undersøge disse kvaliteter fra et menneskecentreret perspektiv, og som nævnt var det også overvejende det, jeg gjorde. Vores fælles forskningsprojekt *Remote Relocations* var designet som et klassisk etnografisk migrationsstudie af menneskelige aktører og deres forbindelser til de steder, de bebor og flytter sig imellem, og mit eget delprojekt var i høj grad inspireret af fænomenologiens optagethed af menneskelige livsverden (se fx Sjørsløv, 2015; Lindhardt, 2014). Godt nok baserer fænomenologien sig på den grundpræmis, at den menneskelige erfaringsverden er kropsligt situeret i verden *sammen med* andre (og andet), men det er og bliver menneskers sansninger, erkendelser og socialitet, det analytiske blik dvæler ved (Sjørsløv, 2015, s. 147). Med mennesket som den stadfæstede primære aktør er det oplagt, at der er noget, der undslipper, og i et posthumant, eller måske snarere flerartsligt (multispecies) perspektiv, er det, der undslipper, den grundlæggende både analytiske, politiske og etiske pointe, at menneskers livsverden pr. definition altid er mellem-artslig og kollektiv (Bubandt, Andersen & Cypher, 2022; Candea, 2010; Despret, 2016; Haraway, 2003, 2008, 2021).

En af de aktuelt toneangivende fortalere for at udvide blikket og inddrage også ikke-menneskelige former for agens er den amerikanske tænker Donna J. Haraway. Haraway arbejder på tværs af felter som science og technology, køn og posthumanisme og tager del i den økofeministiske, mellem-artslige strømning, som for alvor har præget forskning i forhold mellem mennesker og dyr siden årtusindeskiftet. Det afgørende for Haraway er at præcisere, at mennesker og dyr sameksisterer og præger hinandens liv og gerninger igennem deres samtidige og interagerende liv. Hun bevæger sig selv mellem autoetnografiske betragtninger, der dvæler ved sit forhold til sin egen hund, Ms. Cayenne Pepper – og således ved de to som individuelle subjekter – og andre, der retter sig imod mere generelle aspekter ved inter-artslige relationer, særligt mellem mennesker og domesticerede hunde. Med henvisning til den belgiske filosof og psykolog Vinciane Despret (2016) beskæftiger Haraway sig med menneske-dyr-relationer som værende defineret af det grundlæggende forhold, at mennesker og dyr henvender sig til hinanden igennem kropslige handlinger, der involverer, at de indretter sig efter hinanden, påberåber sig hinandens opmærksomhed og tilegner sig evner til at læse hinandens signaler (2008, s. 207). Det er i den grundpræmis, at gensidigheden mellem dyr og mennesker bor, og dermed er der allerede i det øjeblik, et

menneske og et dyr sameksisterer, et gensidigt definerende forhold til stede (2008, s. 62).

Haraways arbejde må forstås som et opgør med den tendens, der historisk set har præget human- og samfundsvidenskaberne, og som har betydet, at menneske-dyr-relationer er blevet betragtet som indgange til at forstå *menneskelig* socialitet – med den implikation, at dyr er blevet reduceret til livsformer, der tillægges symbolske betydninger af mennesker (Hamilton & Taylor, 2017; Mullin, 1999; Nicolaisen, 1996). Med sit begreb om *companion species* (2003, 2008), af Merete Pryds Helle oversat til *forbundne arter* (2021), udvider hun sin forståelse af den ontologiske ustabilitet, som allerede var tydelig i sit langt tidligere *A Cyporg Manifesto* (1991), og kaster sig ud i en undersøgelse af de gensidigt konstituerende dynamikker, der udgør relationer mellem mennesker og ikke-menneskelige arter (Smith, 2017, s. 11-12). Der er således flere afgørende implikationer ved Haraways perspektiv. Dels befrier det så at sige dyr fra en passiv og af mennesket tildelt funktionel rolle i menneskelige liv, og dels betoner det en implicit politisk og etisk dimension i det, der som nævnt grundlæggende må forstås som fælles inter-artslige liv (Despret, 2016; Haraway, 2008). Det ses bl.a. i idéen om *kontaktzonen* (*the contact zone*) (2008), hvormed Haraway søger at indkredse kvaliteten af de asymmetriske magtdynamikker, der bor i alle relationer, og som ikke kun udfolder sig gennem intentionelle viljeshandlinger. Hun skriver kontaktzoner frem som arenaer, hvor arter ikke alene sameksisterer, men kontinuerligt improviserer denne sameksistens og dermed konstant genskaber sig selv og hinanden (Smith, 2017, s. 12-13).

I et sådant perspektiv forandrer 'hjem' og 'flytning' sig fra at være noget, mennesker alene indretter, praktiserer og oplever, til at være fænomener, der opstår igennem kontinuerlige og improviserede interaktioner mellem forbundne arter, og for den, der undersøger dem, bliver opgaven at lære disse interaktioner at kende, i og med al deres flertydighed. En sådan bestræbelse må nødvendigvis læne sig ind i andet og mere end sprog- og tekstliggjorte udtryk og rette sin opmærksomhed imod handlinger og praksis, eller, som Lindsay Hamilton og Nik Taylor skriver i bogen *Ethnography after Humanism* (2017): "[...] the 'doings' of social life" (s. 45). De former for etnografi, Hamilton og Taylor ansporer, er inspireret af science and technology studies (STS), som allerede i udgangspunktet beskæftiger sig med ikke-menneskelig agens. "Attending to action [...]," skriver de "[...] enables us to contemplate how we (as human actors) move through space and create ripples of action and interaction. It also prepares us to think about how Others, be they objects (like shopping trolleys) or animals, have the power to impact upon us, to move us and to make us feel" (ibid.).

Tidligere var jeg inde på, hvordan også fænomenologien er optaget af praksis, men alene er det i forhold til at forstå den menneskelige livsverden. Den inter-artslige etnografi gør det samskabende, kollektive og mellemværende til genstand, og i mit tilfælde kunne jeg, inspireret af en sådan tilgang,

i højere grad have indstillet mit blik på de aktiviteter, mine informanter og de dyr, de boede sammen med, udførte i selskab med hinanden – aktiviteter, der var med til at gøre steder til hjem(me). Jeg kunne have iagttaget, hvordan de henvendte sig til hinanden, hvordan de reagerede på hinandens henvendelser, hvordan de tilbragte tid i hinandens mere eller mindre nærværende selskab, hvilke møder med andre, mennesker og dyr, dette samliv gav anledning til – og også hvilke møder det komplicerede eller helt hindrede. Jeg kunne have undersøgt, hvordan de brugte deres hjem sammen, hvordan det sled på hjemmets materialitet, hvordan det fordrede og besværliggjorde vedligehold. Jeg kunne have sat mig for at gå med på ture og få indblik i, hvordan de sammen brugte omgivelserne – alt sammen for at blive klogere på den lidt diffust beskrevne kvalitet, som flere af mine informanter gav udtryk for at opleve, og som måske netop hænger sammen med de improviserende interaktioner, samliv med andre og også dyr, indebærer. Når jeg ikke har gjort det, forbliver de relationelle kvaliteter, som mine informanter satte i tale, i deres erfaringsverden alene, og jeg kan ikke vise, hvordan de også skabes igennem samliv, dvs. gennem interaktioner, hvor mennesker, dyr og omgivelser påvirker hinanden på gensidige, i hinanden indviklede, og flertydige måder.

Den erkendelse peger på et åbenlyst analytisk potentiale og dermed i dette tilfælde et analytisk tab – som samtidig må forstås som havende politiske og etiske implikationer. Haraway tilskriver selv sin optagethed af at beskæftige sig med den gensidige afhængighed, der kommer med sameksistens, en grundlæggende politisk intention (Haraway, 2008), og Hamilton og Taylor baserer deres metodeudviklende bestræbelser i det, der om ikke andet har boet i etnografien som *en mulighed*: at gøre flere former for liv synligt og forståeligt, således at det bliver muligt at advokere på fleres vegne (Hamilton & Taylor, 2017). Der er således tale om udtalte bestræbelser på at skabe en politisk bevidsthed, der omfavner en pluralitet af livsformer – og som en implikation heraf en pluralitet af etisk forpligtende mellemværender (Zigon, 2023). Som jeg vil forklare i det følgende, rummer denne pluralitet i tilfældet socioøkonomisk udsatte tilflyttere til Lolland den dimension, at deres forhold til deres kæledyr såvel som det boligmarked, de finder hjem på, i høj grad er til kontinuerlig forhandling.

3. Når marginalisering er mellem-artslig: politik og etik

Den gruppe af tilflyttere, som jeg har beskæftiget mig med, udgør et migrationsfænomen, der jævnligt er genstand for debatter relateret til udligningspolitik og national og lokal sammenhængskraft. Ofte refereres der til det som et resultat af en form for social eksport af socioøkonomisk marginaliserede mennesker, fra byer til landdistrikter, enten i form af bolig- og arbejdsmarkedsstrukturer, der skubber mennesker med begrænsede økonomiske

råderum ud af byerne, eller i form af konkrete forvaltningspraksisser i storbykommuner (se fx Bøgh, 2019; Madsen, 2019). Mens der eksisterer mange forestillinger og meninger om migrationen, findes der begrænset kvalitativ viden om, hvad der motiverer socioøkonomisk udsatte mennesker til at flytte, og den forskning, der *findes* på området, beskæftiger sig overvejende med disse flyttemønstre som forårsaget af individuelle økonomiske rationaler (Aner & Hansen, 2014; Andersen & Nørgaard, 2018; Nørgaard, 2023).

Dette fokus på økonomiske forklaringsmodeller går igen i de måder, hvorpå man lokalpolitisk forsøger at regulere tilflytningen i Lolland Kommune. Her er der en udtalt bevågenhed omkring socioøkonomisk udsatte tilflyttere, som hænger sammen med det image som Danmarks ubestridte ”udkantsområde”, Lolland i mange år har kæmpet med (Ledstrup, 2020). Tilflytningen – og tilstedeværelsen – af mennesker på overførelsesindkomst repræsenterer på mange måder det renommé, som man gerne vil vriste sig fri af, og både af hensyn til det og til kommunens samlede demografi og økonomi er der igennem de senere år iværksat forskellige initiativer, der har til hensigt at mindske omfanget af deres tilflytning og tiltrække socioøkonomisk ressourcestærke tilflyttere, ikke mindst med afsæt i det håbefulde momentum, der i disse år er omkring byggeriet af Femern Bælt-forbindelsen (Brinkmann, 2021; Larsen, 2022; Ledstrup, 2020). Flere af disse initiativer retter sig imod boligmarkedet, og kommunen fører en forholdsvis offensiv nedrivningsstrategi, der i et vist omfang retter sig imod det almennyttige boligmarked og i høj grad det private udlejermarked, som prismæssigt udgør et reelt alternativt til en lejlighed i et almennyttigt boligområde. Tanken er, at det ikke mindst er kommunens relativt billige og tilgængelige boliger, der får mennesker med begrænsede økonomiske råderum til at flytte til, og at man kan påvirke det ved at ændre på udbuddet (Lolland Kommune, 2023). Derudover bekymrer det private udlejermarked, fordi det stiller boliger til rådighed af uhenigtsmæssig, og nogle gange decideret sundhedsskadelig, karakter og med lejeforhold, der gør det vanskeligt for lejerne at sikre, også helt basal, vedligehold.

På mange måder tegner der sig altså et billede af nogle udtrykte sammenfald mellem, hvordan mennesker og huse bliver opfattet som reproducerende udtryk for Lollands prekære nationale position (Sørensen, 2016) – sammenfald, der ofte også implicerer kæledyr. I mine interviews og samtaler med velfærdsprofessionelle mødte jeg jævnligt den betragtning, at dyr er relationer, der kan – og bør – vælges fra, fordi de er en ekstra udgift, en ekstra følelsesmæssig forpligtelse, og fordi de kræver hjemlige omgivelser, som kan være svære at leve op til for mennesker med begrænsede økonomiske råderum. I løbet af mit feltarbejde blev jeg således mere og mere bevidst om, dels hvordan mine informanternes prioriteringer omkring deres kæledyr – ikke af alle, men af mange – blev betragtet som problematisk, og dels hvordan denne problematisering havde forbindelser til boligpolitik.

Nanna var et af de mennesker, jeg talte med, som opsøgte hjem på det private udlejermarked for at kunne bo sammen med sine kæledyr, og da jeg efter at have interviewet hende gik med hen til hendes veninde Lisbeth for at hjælpe med at klippe hæk, fortalte de to kvinder mig om deres mange erfaringer med misligholdte huse og konflikter med udlejere. Lisbeths hus talte sit eget sprog. Der var ikke nogen kloakering i køkkenet, og afløbet fra køkkenvasken blev ledt ud på en lille gårdsplads bag ved huset. Nannas og Lisbeths oplevelser var ikke enestående. Jeg mødte tilflyttere, der fortalte om for dem helt uproblematisk udvekslinger, hvor et indskud bortfaldt, eller en leje blev nedjusteret på betingelse af, at de enten levede med – eller selv reparerede – defekter ved et lejemål, men jeg hørte også adskillige tydeligt frustrerede beretninger om utætte vandrør, fugt og svamp, varmekilder ude af funktion og udlejere, som det var svært at få fat i.

En af de ting, der gjorde indtryk på mig ved disse til tider strabadserende flyttehistorier, var, at de ikke syntes at udfordre ønsker om at bo sammen med kæledyr og heller ikke syntes at stå i modsætning til de oplevelser af at finde ro og være omgivet af andre tempi, som blandt andre Nanna fortalte om. Snarere syntes netop dette boligmarked at udgøre et potentiale for at skabe hjem på nogle andre præmisser. Dette kan selvfølgelig forstås som et udslag af, at mennesker som Nanna og Lisbeth presses ud på det private udlejermarked på grund af økonomiske omstændigheder i deres liv, og det er uden tvivl også en væsentlig del af fortællingen. Men ved udelukkende at forstå det sådan får man hverken øje på de bestræbelser, der ligger i deres flytninger, eller de kvaliteter og muligheder, der er at finde og fremme i deres nye hjem.

Med denne artikel ønsker jeg derfor at bidrage til at rejse spørgsmål ind i et endnu forholdsvis uudforsket felt og indikere det også politiske potentiale, der ligger i at undersøge flytning og hjem som en mellem-artslig dynamik. Det er ikke min intention at idyllisere eller romantisere det økonomisk begrænsede liv med kæledyr i et udlejet hus i et landdistrikt. Det er helt oplagt, at der er god grund til at bekymre sig om både menneskers og dyrs velbefindende og ikke mindst for, hvornår og hvordan de risikerer at stå i modsætning til hinanden. Men i stedet for i udgangspunktet at tænke i løsninger, der involverer fravalg af relationer – til kæledyr og/eller til huse – kunne man interessere sig for de mellem-artslige (livs)kvaliteter, der findes i kombinationen af mennesker, kæledyr, bolig og omgivelser. Mit ærinde her er at indikere, hvordan vi derved kan blive klogere på nogle helt grundlæggende dimensioner af, hvad der konstituerer et hjem, også for dem, hvis hjem er en skrøbelig størrelse.

REFERENCER

- Andersen, H. T. & Nørgaard, H. (2018). Bosætning og flyttemønstre i Danmark – en oversigt. *Økonomi og Politik* 91(4), 7-19.
- Aner, L. G. & Hansen, H. K. (2014). *Flytninger fra byer til land og yderområder. Højtuddannede og socialt udsatte gruppers flytninger fra bykommuner til land – og yderkommuner – Mønstre og motiver*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Brinkmann, T. (2021, 12. maj). Hvem kan finde hjem i en moderne guldfeber? *Politiken*, 7.
- Brinkmann, T. (2023). Hundeliv og fællesskab: Om flytning, hjem og hverdag som mellem-artslige ærinder. I L. L. Mørck, I. Schwartz, T.W. Christensen & M. Nissen (red.), *Fællesskabende praksisser*. Frydenlund Academic.
- Bubandt, N., Andersen, A. O. & Cypher, R. (red.) (2022). *Rubber Boots Methods for the Anthropocene. Doing Fieldwork in Multispecies Worlds*. University of Minnesota Press.
- Bøgh, J. (2019, 18. maj). Social eksport skal stoppes. *Folketidende Online*.
<https://folketidende.dk/politik/social-eksport-skal-stoppes>
- Candea, M. (2010). "I fell in love with Carlos the meerkat": Engagement and detachment in human-animal relations. *American Ethnologist* 37(2), 241-258.
- Despret, V. (2016). *What Would Animals Say If We Asked the Right Questions?* University of Minnesota Press.
- Gregersen, A. B. (2021). *Om det at gå i hundene*. Turbulens. Forum for samtidsrefleksion. <https://turbulens.net/om-det-at-ga-i-hundene/>
- Hamilton, L. & Taylor, N. (2017). *Ethnography after Humanism. Power, Politics and Method in Multi-Species Research*. Palgrave Macmillan.
- Haraway, D. (1991). A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist Feminism in the Late Twentieth Century'. I *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. Free Association Books.
- Haraway, D. (2003). *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness*. Prickly Paradigm Press.
- Haraway, D.J. (2008). *When Species Meet*. University of Minnesota Press.
- Haraway, D. (2021). *Forbundne arters manifest: Hunde, folk og signifikant andenhed*. Forlaget Mindspace.
- Højer, M. & Vacher, M. (2009). Om hjemblindhed og husets antropologi. *Tidsskriftet Antropologi* (59/60), 3-16.
- Larsen, B. R. (2022). At tage plads i andres kulturhistoriske helligdom: Udflytningen af en statslig arbejdsplads fra København til Nakskov. *Kulturstudier* 13(1).
- Ledstrup, M. (2020). After Precarity: a geography of dark news and digital hope on the island of Lolland. *Cultural Geographies* 28(2), 363-376.
- Lindhardt, M. (2014). Fænomenologien i antropologien. *Tidsskriftet Antropologi*.
- Lolland Kommune (2023). *Fra mulighed til virkelighed. Plan- og udviklingsstrategi 2023-2033. Debatoplæg til plan- og udviklingsstrategi 2023-2033*.
<https://www.lolland.dk/politik/politikker-og-indsatsomraader/plan-og-udviklingsstrategi>
- Madsen, M. (2019, 26. juli). Social eksport: Tusindvis af borgere på offentlig forsørgelse flytter fra de større byer. *Dagbladet Information Online*.
<https://www.information.dk/indland/2019/07/social-eksport-tusindvis-borgere-paa-offentlig-forsorgelse-flytter-stoerre-byer>
- Mullin, M. H. (1999). Mirrors and Windows: Sociocultural Studies of Human-Animal Relationships. *Annual Review of Anthropology* 28, 201-224.
- Nicolaisen, I. (1996). Vi og vore hunde. Et antropologisk perspektiv. *Tidsskriftet Antropologi* (33), 99-116.

- Nørgaard, H. et al. (2023). Modurbanisering – flytninger fra by til land. *Økonomi & Politik* (bind 1).
- Smith, A. (2017). *Training Relations. Horses, leadership and proper sociality in the Danish neoliberal welfare society*. Ph.d.-afhandling, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Syddansk Universitet.
- Sørensen, T. F. (2016). *Darkness on the Edge of Town: Relics of recession in marginal Denmark* [paper presentation]. Dark Heritage: Public interest and scholarly engagement with difficult, recent pasts. Conference, Aarhus.
- Tjørnhøj-Thomsen, T. (2006). Slægtskab med dyr. *Tidsskriftet Antropologi* (50), 51-70.
- Zigon, J. (2023). *Ethics beyond the human* [paper presentation]. Caring Places. Exploring the Topographies of Ethics and Care. Conference, Aarhus.